

Panorama knih

Postmoderní literatura a Jean Echenoz*

Vraťme se na tomto místě ještě k jedné starší publikaci, která si zaslouží pozornost. Rozsáhlá studie dr. Petra Dytrta totiž přináší stále aktuální zamyšlení nad literárně teoretickým pojmem „postmoderní“ literatury s ohledem na vývoj románu a „moderní“ postupy, které do něho během 20. století pronikaly. Výchozími texty pro pojmové vyhodnocování se autorovi staly romány současného francouzského spisovatele Jeana Echenoze. Spis významně shrnuje první etapu bádání autora zabývajícího se současnou francouzskou prózou a aspekty modernity v románech několika současných spisovatelů (J. Echenoz, J. Rouaud, F. Bon, J.-P. Dubois a další).

Práce doktora Dytrta je rozdělena do dvou oddílů, které se dále člení na kapitoly a podkapitoly. Formálně nebyla úplně šťastná volba vynechat číslování podkapitol a měnit průběžně typ písma pro jednotlivé úrovně nadpisů, někdy vložit i dva typy do jediného nadpisu (např. s. 114). Vhodným prvkem v tomto proplétání se složitým polem náročného tématu je však zařazení dílčích závěrů na konci každé kapitoly, které slouží zároveň jako odrazový můstek pro bezprostředně následující část. Někde jen naznačují, co bude následovat (viz závěr 1. kapitoly na s. 30), jinde připomínají již vyslovené skutečnosti, ale hlavně vždy shrnují nejdůležitější sdělení každé kapitoly.

První část své práce zasvětil P. Dytrt terminologickému vymezení pojmů podstatných pro vývoj prózy ve druhé polovině, respektive poslední čtvrtině 20. století. Snaží se připomenout mezníky moderní literatury a definovat postmodernu i jemné nuance, které se na tyto dva

termíny v literatuře i kulturním dění vůbec vrství. Zkoumá, zda alespoň v některých aspektech lze oba pojmy a s nimi celou řadu literárních děl od sebe oddělit, kam by se daly zasadit pomyslné kolíky vytýčující hranici mezi dvěma literárními světy. Vysvětluje literárně-historický kontext původu termínů postmoderního psaní, srovnává situaci ve Spojených státech a v Evropě. Uvádí zásadní teoretická díla z prostředí francouzského, amerického i českého. Vyzdvihuje práce Jeana-Françoise Lyotarda, zvláště *La Condition postmoderne* z roku 1979, který se stává zároveň datem zahájení diskusí o fenoménu postmoderny v Evropě (viz s. 65). Jedna z kapitol, kde autor čelí potížím spojeným s hledáním náplně pro definici teprve se vyvíjejícího literárního směru, dá-li se „postmoderná“ tak vůbec nazvat, nese název *Post-quoi en effet?* (s. 25). Tento titul připomíná esej Miroslava Petruska *Post-co 'vlastně?* z Tvaru 6/1990, což autor také uvádí v poznámce č. 2 na str. 15.

Přestože první část působí přes veškerou snahu místy jako změť názorů, postojů a terminologických spleťostí, ve druhém oddíle se P. Dytrt probírá jednotlivými vrstvami výše naznačených termínů a zároveň je krok za krokem urovnává, dokládá odkazy a citacemi z Echenozových děl a „usazuje“ na místo, tedy do snáze uchopitelného kontextu. Díky procesu vývoje Echenozova psaní a volbě různých technik jeho psaní má autor možnost přiřadit své teoretické vývoje ke konkrétním pasážím studovaných románů. Nebo textů? Záleží, z kterého pohledu se budeme na konkrétní dílo vlastně dívat.

Významné místo v reflexích doktora Dytrta nad romány moderní a postmoderní prózy zaujímá studium kategorie vyprávěče. V Echenozových románech najdeme

mnoho podob moderního vypravěče, i tato kategorie spadá do autorovy hry v kompozici jeho románů. P. Dytrt jednotlivé techniky rozebírá a hodnotí. Pro správnou interpretaci a odhalení všech *meta-rovin* moderních a postmoderních románů je dále třeba dotknout se příjemců Echenozových románů. Předpokládá se kritický čtenář schopný odhalit nástrahy spisovatelových záměrů. Jedním z nich je dokonce karikatura čtenáře. Stejně jako Dagmar Pichová ve své disertaci věnované ironii v *Komediantském románu* Paula Scarrona a v Cervantesově *Donu Quijotovi* také Petr Dytrt věnuje ve své práci prostor analýze potenciálního čtenáře a komunikačního schématu, které se vytváří prostřednictvím každého díla. Přejímá vzorec ze studie *Úloha čtenáře* Umberta Eca, ale nevynechává ani kategorie ze zásadních prací Gérarda Genetta.

P. Dytrt konstatuje, že Jean Echenoz chce svým psaním postihnout celý vývoj románu jako žánru a zároveň zaujmout kritické stanovisko ke klasickému, ale také k moderním postupům. Vznikají tak originální díla, každé uplatňuje jiné postupy. Nejde o to modernu jako takovou odsoudit, ale spíše ji „přeskládat“ a vytáhnout z ní to, co je nosné pro další vývoj románu. Literární experimenty v Echenozových románech se tak dotýkají také postav a žánrů. Typické postavy jsou karikovány, dováděny ad absurdum, především zločinci či policisté. Žánry a témata se navzájem prolínají, jsou plně odkazů, novodobých mýtů i nejrůznějších výpůjček. Nicméně nezařaditelnost Echenozova díla jako celku do jediné „škatulky“ se, jak z práce vyplývá, stává předností, svědčí totiž o návratu literatury k jedinečnému vyprávění.

Práce je opatřena rozsáhlou bibliografií členěnou tematicky, počet uvedených pramenů se blíží ke třem stům. Začíná Echenozovými díly a soupisem studií a článků vyjadřujících se k jeho románům. Pokra-

čuje tituly týkajícími se pojmů moderny a postmoderny a je zakončena texty vztahujícími se k teorii románu. Doktorská práce Petra Dytrta je přínosnou studií mapující vývoj románu druhé poloviny 20. století.

V. Bakešová

* Petr Dytrt: *Le (post)moderne des romans de Jean Echenoz. De l'anamnèse du moderne vers une écriture du postmoderne*, Masarykova univerzita v edici Spisů FF MU, 2007, 216 s.

O skrytých a zákeřných formách násilí *

Násilí v nejneočekávanějších podobách a ve stále gradující intenzitě prorůstá současnou společností jako zhoubný karcinogenní nádor. Nekontrolované bují a zachvacuje lidstvo všech kontinentů, všechny společenské vrstvy a věkové skupiny – dokonce i děti předškolního věku, které se dopouštějí násilí na svých vrstevnících. Proniká do pracovních kolektivů a do škol všech druhů a úrovní, mezi žáky, studenty i jejich učitele. Imunní proti němu není nikdo, inteligentní a vysokoškolsky erudovaní jedinci jsou jen vynalézavější ve volbě prostředků umožňujících jim páchat násilí a v hledání způsobů, jak toto své počínání kamuflovat.

Recenzovaná monografie patří k nepočteným publikacím, které se touto problematikou zabývají. Cenná je především tím, že její autor – docent Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity PhDr. Tomáš Čech, Ph.D. – tak činí s přehledem a na teoretickém základě, přičemž se opírá i o výsledky vlastního výzkumu. Soustředí se v ní pozornost na násilí a jeho nejrůznější podoby, které se často nepozorovaně a skrytě, avšak o to nebezpečněji, šíří na českých (ale nejen na českých) základních, středních a vysokých školách. Spis je výsledkem několika-